

визначені переваги бюджетування та ліквідує недоліки поняття, вказує на технологічну сторону бюджетування, яка виражає перетворення інформації в процесі бюджетування для досягнення конкретних цілей, пов'язує бюджетування зі стратегією підприємства, а не тільки з тактичною та оперативною діяльністю, а також з системою управління діяльністю підприємства, її аналізом та прогнозами здійснення у майбутньому.

Література.

1. Теплова Т.В. Финансовый менеджмент: управление капиталом и инвестициями Москва: ГУ ВШЭ, 2005. 504 с.
2. Хруцкий В.Е., Гамаюнов В.В., Сизова Т.В. Внутрифирменное бюджетирование: Настольная книга по постановке финансового планирования Москва: Финансы и статистика, 2005. 400 с.
3. Бурцев В.В. Управленческий аудит системы бюджетирования. *Аудиторские ведомости*. 2003. № 12. С. 3–9.
4. Харко А.Ю. Бюджетування у процесі управління фінансовою діяльністю підприємства. *Фінанси України*. 2001. № 9. С. 87–91.

КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ І ВИКОРИСТАННЯ ЇЇ ДЛЯ ПОТРЕБ ОБЛІКУ

Пантейкова О. С., студентка

*Науковий керівник: Будько О. В., д. е. н., професорка
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське*

Важливість наявності на балансі будь-якої організації (установи, підприємства) таких активів як грошові кошти (ГК) та їх еквіваленти (ЕГК), не ставиться під сумнів жодним з сучасних економістів. Однак роботи, що присвячені чіткому розмежуванню і класифікації ГК та ЕГК практично відсутні, не зважаючи на те, що для потреб обліку, аналізу та аудиту руху ГК у організації винятково важливою є проблема їх класифікації. Вважаємо, що найбільш повною є класифікація професора І. О. Бланка [1, с. 114–129]; у професора В. В. Сопка було 2 ознаки класифікації ГК – за призначенням і за місцем зберігання [2, с. 221], в подальшому він доповнив свою класифікацію ще двома ознаками – за видами валют і за джерелами надходження [3, с. 215]; подібні ознаки класифікації є і у професорки О. П. Кундря-Висоцької: за призначенням і за місцем зберігання [4, с. 81] (таблиця 1).

Таблиця 1 – Класифікація грошових коштів різними вченими, складено нами за даними [1-4]

П.І.П.	Класифікація ГК
Професор І.О.Бланк	1. Форма існування: - готівкові ГК – у вигляді паперових грошей, монет, грошових знаків, файлів в комп'ютері (якщо використовуються без прямого зв'язку з банківськими рахунками); - безготівкові ГК – на банківських рахунках для оплати, взаємних розрахунків шляхом перерахування з одного рахунку на інший. 2. Вид валюти: - ГК в національній валюті – у валюті, випущеній певною державою, яка, в основному, знаходиться в обігу на її території; - ГК в іноземній валюті – знаходяться в обігу і є законним засобом платежу на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав
Професор В.В.Сопко	1. За призначенням (оборотні (для обороту) і необоротні (для спеціального призначення)); 2. За місцем зберігання (в банку, касі організації, у підзвітних осіб, у контрагентів (видані аванси), вкладені у ЕГК, цінні папери тощо); 3. За видами валют (національна, іноземна); 4. За джерелами надходження (власні, запозичені та залучені)
Професорка О.П.Кундря- Висоцька	1. За призначенням (для проведення поточних розрахунків та кошти, що мають спеціальне призначення та цільове використання); 2. За місцем зберігання (у касі підприємства, на рахунках у банку, у підзвітних осіб, вкладені в цінні папери, у контрагентів тощо)

На нашу думку, наведені вище класифікації не є вичерпними, причому, на наш погляд, мають певні недоліки. Адже кошти у підзвітних осіб та контрагентів, з позиції бухгалтерського обліку на підприємстві, яке авансувало ці ресурси, є дебіторською заборгованістю, а кошти вкладені в цінні папери – фінансові інвестиції. Тому включати їх в ознаку класифікації «місце зберігання», на наш погляд, недоречно. Адже присутня певна підміна економічних категорій, що є недопустимим для бухгалтерського обліку, оскільки викривляє реальний стан речей у організації. Окрім того, всі ГК апріорі є оборотними активами, ті ж види коштів, які не можна використати протягом одного року або операційного циклу, якщо він складає більше ніж один рік, можуть класифікуватися або як довгострокові фінансові інвестиції, або як інші необоротні активи. ГК є активами, які характеризуються абсолютною ліквідністю, що автоматично робить неможливим їх віднесення до необоротних. Віднесення до ГК їх еквівалентів, на наш погляд, є недоречним в силу специфіки цієї категорії, яка проявляється в тому, що вони є своєрідною поєднувальною ланкою між двома видами найліквідніших активів – ГК та фінансовими інвестиціями. Саме тому ЕГК слід

виділяти в окрему категорію з виокремленням специфічних, притаманних лише їй особливостей та функцій. Перераховані вище фундаментальні ознаки класифікації (форма існування та вид валюти) слід доповнити двома допоміжними, що мають важливе значення при вирішенні окремих задач обліку, аналізу та аудиту (таблиця 2).

Таблиця 2 – Допоміжні ознаки класифікації грошових коштів

Назва	Характеристика
1. Обмеженість у напрямках використання	ГК без обмежень (можна розпоряджатися ГК без жодних обмежень для ведення господарської діяльності. <i>Приклад:</i> ГК на поточних рахунках банку); ГК з обмеженнями (ГК можна використовувати строго за певним цільовим призначенням. <i>Приклад:</i> Цільове фінансування; гуманітарна допомога у вигляді ГК тощо). Класифікація ГК за наведеною ознакою має винятково важливе значення при аналізі фінансового стану організації, оскільки суб'єкт господарювання повинен прагнути до мінімізації частки ГК з обмеженістю їх використання у загальній масі грошей. Значна маса ГК з обмеженнями ще не може бути свідченням високої платоспроможності організації. В ідеалі найефективнішим засобом забезпечення зобов'язань у суб'єкта підприємницької діяльності є ГК без обмежень у їх використанні.
2. Місце зберігання	У касі організації (готівкові, зберігаються у спеціально відведеному приміщенні або місці у межах встановленого ліміту залишку готівки); на рахунках у банку (зберігаються на різних рахунках у банківських установах та можуть бути використані в будь-який момент за бажанням власника рахунку); на мікропроцесорі смарт-карток або карток зі збереженою вартістю (різновид „електронних грошей”, ГК зберігаються на спеціально призначених для цього картках); в комп'ютері (різновид „електронних грошей”, ГК зберігають у вигляді файлів на жорстких дисках, які виступають їх матеріальним носієм).

У зв'язку з виявленими недоліками у наявних видах класифікації та з метою узагальнення існуючих загальноприйнятих ознак декомпозиції ГК, їх класифікація для потреб управління ГК та обліку, аналізу, аудиту представлена нами схематично на рисунок 1.

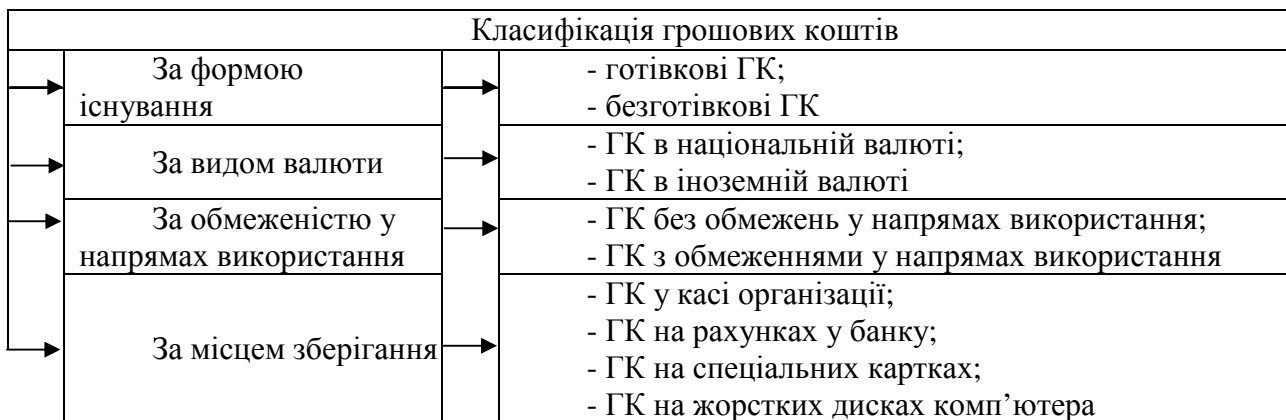

Рисунок 1 - Класифікація грошових коштів

В умовах ринкових відносин зростає також роль ЕГК в діяльності суб'єктів господарювання, що виводить на новий рівень дослідження облікової сторони цього питання. В. В. Ковальов відзначає зростання ролі ЕГК як одного з основних моментів, що супроводжують зміни сутності методів управління фінансами при переході до ринкової економіки [5, с. 45]. Попри це єдино вірної класифікації ЕГК вітчизняна наука досі не випрацювала. На наш погляд декомпозиція ЕГК повинна розпочинатися із виокремлення їх властивостей та відділення від інших видів короткострокових фінансових інвестицій. Професор Ф. Ф. Бутинець стверджує, що: «Як правило, до ЕГК відносяться інвестиції з строком погашення не більше трьох місяців з дати придбання. Інвестиції в акції інших підприємств не відносяться до грошових еквівалентів, за винятком тих випадків, коли вони по своїй суті ідентичні грошовим коштам» [6, с. 422–423]. Як наслідок, С. І. Чорна пропонує таку класифікацію ЕГК, виражених у цінних паперах: за типом оподаткування доходу: неоподатковувані, оподатковувані відповідно до встановлених ставок; залежно від місця знаходження емітента: внутрішні, іноземні; залежно від характеру фінансових зобов'язань: боргові, пайові; залежно від рівня доходу, який буде отримано: з фіксованим доходом, з плаваючою ставкою процентного доходу, з доходом, що залежить від розміру прибутку; залежно від способу реєстрації руху: іменні, на пред'явника; залежно від статусу емітента: державні, муніципальні, корпоративні, банківські [7, с. 48]. Однак, на наш погляд, запропонована названим автором класифікація еквівалентів грошових коштів не позбавлена певних недоліків, наприклад: ЕКГ можуть виступати як у формі цінних паперів, так і в інших формах (скажімо, строкових депозитних вкладень), що не знайшло свого відображення у вказаних класифікаційних ознаках; акції інших підприємств не можуть бути віднесені до ЕКГ в силу їх значної ризиковості, що підтверджується закордонним досвідом організації і ведення обліку, згідно якого до ЕКГ зазвичай відносять лише боргові цінні папери; оскільки, як було показано раніше, основна функція ЕКГ – функція накопичення, то банківські метали (зокрема, золото, платина тощо) не можуть бути віднесені до грошових еквівалентів, оскільки заборона на їх утримання і примноження підприємствами – нефінансовими установами визначена законодавчо; цінні папери з доходом, що залежить від розміру прибутку не можуть бути віднесені до категорії еквівалентів грошових коштів, оскільки

зазвичай ними є прості акції, основна мета придбання яких – здійснення впливу за діяльність підприємства – емітента цих акцій. В той же час, основна мета інвестування в грошові еквіваленти – забезпечення виконання короткострокових зобов'язань.

Зроблені нами висновки призводять до необхідності коригування та доповнення існуючих класифікаційних ознак ЕКГ. В якості базової для обліку ЕКГ нами пропонується ознака початкового визнання та подальшої їх оцінки, яка базується на рекомендаціях міжнародних стандартів фінансової звітності та існуючому закордонному досвіді. Класифікація ЕКГ згідно цієї ознаки наведена в таблиці 3. Наведена класифікація має винятково важливе значення для відповіді на питання про оцінку ЕКГ при їх оприбуткуванні та на дату балансу. Однак для цілей проведення інвентаризації, важливим є інший поділ ЕКГ на: ЕКГ у формі цінних паперів; еквіваленти грошових коштів у формі, іншій ніж цінні папери.

Таблиця 3 – Класифікація ЕКГ згідно початкового визнання та подальшої їх оцінки

Класифікація	Характеристика
ЕКГ початково визнані за справедливою вартістю (Cash Equivalents Designated at Fair Value)	Після початкового визнання переоцінюються за справедливою вартістю з відображенням її зміни в прибутку (або збитку). Зазвичай в цю категорію включаються еквіваленти грошових коштів, які котуються на активному ринку і, відповідно, їх справедлива вартість може бути встановлена точно з високою долею ймовірності;
ЕКГ, утримувані до погашення (Cash Equivalents Held-to-Maturity)	Мають фіксовані або такі, що точно встановлюються терміни виплати та фіксований строк погашення і щодо них компанія має намір і можливість утримувати до настання терміну їх погашення;
ЕКГ у вигляді позик і дебіторської заборгованості (Cash Equivalents as Loans and Receivables)	Короткострокові кредити надані надійним контрагентам, дебіторська заборгованість, отримана внаслідок переуступки права вимоги та інші специфічні види еквівалентів грошових коштів, по відношенню до яких існує стабільна впевненість щодо можливості повернення інвестованих коштів;
ЕКГ для можливого продажу (Available-for-Sale Cash Equivalents)	Всі еквіваленти грошових коштів, які не включені в попередні три категорії.

Загалом у таблиці 4 наведено класифікаційні ознаки, які є визначальними і пріоритетними для оцінки, обліку та аудиту ЕКГ.

Таблиця 4 – Класифікація еквівалентів грошових коштів для потреб обліку та аудиту

Ознака	Вид ЕГК	Примітка
Початкове визнання та подальша оцінка	- початково визнані за справедливою вартістю; - утримувані до погашення; - у вигляді позик і дебіторської заборгованості; - для можливого продажу	Має виняткове значення для здійснення оцінки ЕГК при їх оприбуткуванні та на дату балансу
Форма, де засвідчено права, що надаються ЕГК	- у формі цінного паперу; - у формі, іншій ніж цінні папери	Використовується для потреб інвентаризації ЕГК
Тип оподаткування доходу	- неоподатковувані; - оподатковувані	Існує певна специфіка відображення доходу від такого роду інвестицій в обліку інвестора
Місце знаходження емітента	- внутрішні; - іноземні	Для іноземних ЕГК в податковому та фінансовому обліку слід враховувати зміну курсу валюти, в якій ЕГК емітовано

На основі проведеного дослідження нами узагальнено існуючі класифікації ГК і ЕГК для правильного розуміння, ефективного управління, проведення чіткого аудиту і коректного обліку.

Література.

1. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. 796 с.
2. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: навч. посібник / 3-тє вид., перероб. і доп.. К.: КНЕУ, 2000. 578 с.
3. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник. К.: КНЕУ, 2004. 412 с.
4. Кундря-Висоцька О. П. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: Алерта, 2004. 303 с.
5. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. М.: Финансы и статистика, 2000. 768 с.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник / 4-е вид., доп. і перероб. // Ф. Ф. Бутинець, О. С. Бородкін, А. М. Герасимович та ін.. Житомир: ПП "Рута", 2000. 608 с.
7. Чорна С. Грошові кошти як об'єкт бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 3. С.46-54.